

ИКОНОМИКАТА НА XXI ВЕК – КОРПОРАТИВНА, НАЦИОНАЛНА И МЕЖДУНАРОДНА

**Сборник доклади
от международна научно-практическа
конференция**

Нов български университет,
София, 27 септември 2017 г.

Под съставителството на
Ралица Димитрова и Красимир Костенаров

*Икономиката на XXI век – корпоративна, национална и международна.
Сборник доклади от международна научно-практическа конференция
(Нов български университет, София, 27 септември 2017 г.)*

Съставители: гл. ас. д-р Ралица Димитрова, гл. ас. д-р Красимир Костенаров

Рецензенти: проф. д-р Събина Ракарова, доц. д-р Ангел Георгиев

Научен редактор: доц. д-р Ренета Димитрова

Коректор: Александър Георгиев

© Издателство на Нов български университет, 2020

ул. „Монтевидео“ 21, 1618 София

www.nbu.bg

www.bookshop.nbu.bg

Всички права са запазени. Не е разрешено публикуването на части от книгата под каквато и да е форма – електронна, механична, фотокопирна, презапис или по друг начин – без писменото разрешение на носителя на авторските права.

© МТ Студио – корица, графичен дизайн и предпечатна подготовка

ISBN 978-619-233-087-3 (електронно издание)

СЪДЪРЖАНИЕ

Предговор	7
-----------------	---

ПЛЕНАРЕН ДОКЛАД

Jürgen Plöhn

Economic Policies Of Populists	11
--------------------------------------	----

Част 1:

ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ И ИНОВАЦИИ В МАРКЕТИНГА

Елена Спасова

Препоръки за реформиране на Европейския паричен съюз.....	31
---	----

Едуард Маринов

Връзката между помощ за развитие и външна търговия: кратък преглед на икономическата литература.....	41
---	----

Христина Михалева

Невромаркетингът – иновативният инструмент на маркетинга.....	56
---	----

Надежда Димова

Проблеми и перспективи пред маркетинга в транспорта	65
---	----

Евелина Христова

Професионални измерения на комуникация на благотворителността в България.....	76
--	----

Александър Христов

Икономически последици от фалшивите новини: опит за систематизация	88
---	----

Иван Боевски

Защо се появява и налага CRM?.....	98
------------------------------------	----

Апостол Мушмов

Нови тенденции в CRM маркетинга през XXI век – геймификация.....	114
--	-----

Димитър Трендафилов

Една стратегия, много цели: иновация или реновация в управлението на търговските марки	121
---	-----

Радина Русева

Динамичната идентичност на флуидните брандове	133
---	-----

Стефания Темелкова

Маркетингът чрез съдържание – аспекти на развитие и фактор за бизнес развитие.....	147
---	-----

ВРЪЗКАТА МЕЖДУ ПОМОЩ ЗА РАЗВИТИЕ И ВЪНШНА ТЪРГОВИЯ: КРАТЪК ПРЕГЛЕД НА ИКОНОМИЧЕСКАТА ЛИТЕРАТУРА

Едуард Маринов¹

Резюме: Докладът представя участието на България в политиката на сътрудничество за развитие, за да обоснове мотивацията за проучване на връзката между помощ за развитие и търговия. Основната част систематизира някои аспекти от икономическата теория, свързани с мотивацията и потенциалните икономически ползи за държавите донори, и обобщава резултатите от множество изследвания, проучващи наличието, посоката и силата на връзката между динамиката и обема на потоците на официална помощ за развитие и външна търговия. Последната част очертава насоките за бъдещо собствено иконометрично изследване на тази връзка.

Ключови думи: *Официална помощ за развитие (ОПП), помощ за развитие, общи потоци на помощ, международна търговия*

JEL кодове: *F14, F35*

THE RELATION BETWEEN DEVELOPMENT ASSISTANCE AND INTERNATIONAL TRADE: A BRIEF ECONOMIC LITERATURE REVIEW

Eduard Marinov

Abstract: The paper firstly presents Bulgarian participation in development cooperation to disclose the motivation for studying the relation between aid and trade. The main section summarizes some insights from economic theory literature on the rationale and the potential economic gains of development assistance donors as well as the findings of a number of studies analyzing the existence, direction and strength of the correlation between the dynamics and volume of development aid and international trade flows. The last section outlines the author's intentions for a future own study on this correlation.

Keywords: *ODA, Development assistance, TOF, international trade*

JEL classification: *F14, F35*

¹ Главен асистент, д-р, Институт за икономически изследвания при БАН.

Въведение

Политиката на сътрудничество с развиващите се страни е, от една страна, нова за България, защото в хода на прехода през последните две десетилетия оказването на помощ за тези страни по обясними причини не можеше да бъде външнополитически приоритет. От друга страна, връзките между България и много от тези страни в течение на десетилетия преди това са оставили трайна следа в много от тези страни, допринасяйки за икономическото им развитие. През последните години у нас се полагат сериозни усилия за възстановяване на добрите практики в това отношение, за възстановяване на българското присъствие в развиващите се страни на базата на съществуващия отпреди десетилетия опит и задачите на външната политика на България.

След приключването на прехода към пазарно стопанство и присъединяването към Европейския съюз (ЕС) пред България стои задачата да възстанови позициите си на донор на международна помощ в новите условия. Осъществяването на прехода на България от състоянието на получател на международна помощ към статус на донор обуславя необходимостта от специалното внимание към възможностите за извличане на икономическа полза от изпълнението на конкретните ангажименти, произтичащи за страната от този неин нов статус.

В настоящото изследване на първо място е представено новото място на България в политиката на сътрудничество за развитие, с което се мотивира по-нататъшното изследване на връзката между помощ за развитие и търговия с цел извеждането на препоръки относно стратегическите приоритети, които България трябва да заложи при участието си в международното сътрудничество за развитие. В основната част на доклада са систематизирани някои аспекти от икономическата теория, свързани с помощта за развитие по отношение на мотивацията и потенциалните икономически ползи за държавите донори, и са обобщени резултатите от множество изследвания, проучващи наличието, посоката и силата на връзката между динамиката и обема на потоците на официална помощ за развитие (ОПР) и външна търговия. Последната част очертава насоките и основните характеристики за бъдещо иконометрично изследване на тази връзка.

Мотивация на изследването: новата роля на България в сътрудничеството за развитие

Ако помощта за развитие се разглежда като мярка не само за подпомагане на развиващите се държави, но и като средство за утвърждаване на позициите, връзките и авторитета на страната ни на международната сцена и като начин за създаване и засилване на външнотърговските връзки, то България би могла да се възползва от нея за осъществяване на целите на външната и външноикономическата си политика. Това предполага оптимално оползотворяване на предоставяните възможности с цел получаване на максимален резултат както за реципиента, така и за България и нейните интереси и приоритети. В този смисъл ресурсите по линия на политиката за развитие трябва да се използват целенасочено и фокусирано, като се отчетат потенциалните икономически ползи, които могат да бъдат извлечени от оказването на официална помощ за развитие.

Участието в международното сътрудничество за развитие е неразделна част от българската външна политика и се осъществява в съответствие с общата политика на ЕС в тази област. В националното законодателство обаче този въпрос е уреден едва през 2011 г. с Постановление 234 на МС, въпреки че връзките между България и редица развиващите се държави в течение на десетилетия преди периода на прехода са оставили трайна следа в много от тези страни, допринасяйки за икономическото им развитие.

От гледна точка на участието на България в процеса по финансиране на развитието, членството ѝ в Европейския съюз ясно очертава нейната позиция на донор. Политиката за развитие изисква ежегодно инвестиране на значителни средства от националния бюджет, а отговорностите на страната, свързани с финансирането на развитието, са дългосрочни и ще стават все по-големи. След 2007 г. България като член на ЕС започва да предоставя ОПР, която за периода 2010–2013 г. е в размер от 40-50 млн. USD, достигайки през последната година 0,10% от БНД. Поетото задължение за 0,33% от БНД през 2015 г. (или 140 млн. евро) е трудно постижимо, но това е характерно за всички нови страни членки – никоя от тях не е близо до изпълнението му.

Според Средносрочната програма за помощ за развитие и хуманитарна помощ 2013–2015 г. (СППР) България участва на многостранно и двустранно равнище, насочвайки своята помощ за развитие към приоритетни за външната политика на страната държави и региони. При тяхното определяне се отчитат традиционните ни исторически, икономически и културни връзки, географската близост и политическата воля за сътрудни-

чество, а също и наличието на специфичен капацитет за предоставяне на помощ и политиките на ЕС на разширяване и съседство. Във връзка с това в СППР като приоритетни за България са посочени страните от Западните Балкани, Черноморския регион, Близкия изток и Северна Африка, както и държавите в процес на следконфликтно възстановяване и страните от Африка на юг от Сахара.

Засега участието на България в международното сътрудничество за развитие е свързано по-скоро с финансови ангажименти и със създаване на капацитет за провеждането на българската политика за развитие. На лице са някои положителни резултати в това отношение, но в общи линии страната не успява да оползотвори потенциала от участието си в международното сътрудничество за развитие. За тази цел е нужно формирането и провеждането на ясна и дългосрочна национална политика на развитие, повишаването на институционалния капацитет за предоставяне на помощ, както и осигуряването на необходимата подкрепа от страна на българската общественост за пълноценно участие в международното сътрудничество за развитие.

С цел извеждането на препоръки относно стратегическите приоритети, които България трябва да заложи при участието си в международното сътрудничество за развитие и най-вече при оказването на помощ за развитие трябва да бъдат систематизирани идеи и концепции от икономическата теория, свързани с помощта за развитие, най-вече по отношение на мотивацията и потенциалните икономически ползи за държавите донори и да бъде оценено наличието, посоката и силата на връзката между динамиката и обема на потоците на официална помощ за развитие и външна търговия.

Връзката между помощ за развитие и международна търговия: преглед на икономическата литература

В литературата в областта на икономиката на развитието, засягаща помощта за развитие, тенденцията е да бъдат изследвани както ефектите, така и мотивацията за предоставянето ѝ. Тези въпроси са взаимосвързани, защото причините за оказването на такава помощ често влияят върху нейното разпределение. Множество изследвания доказват, че и помощта за развитие, и външната търговия въздействат положително върху икономическия растеж и развитието на страните получатели. Този въпрос няма да бъде разглеждан тук, тъй като изследването е фокусирано върху икономическите ползи от предоставянето на помощ за страните донори.

В това отношение са налице множество емпирични доказателства, че при донорите от Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) двустранната търговия оказва сериозно влияние върху обема на предоставяната помощ.

За да е налице статистическа връзка, е необходимо или предоставянето на по-голям обем помощ за развитие да допринася за по-високи обеми на търговия между донора и получателя, отколкото биха били при отсъствието на помощ, или обратното – нарастването на обема на двустранната търговия трябва да води до повишаване на стойността на предоставяната от конкретния донор помощ.

Както е отбелязано в редица изследвания, възможни са много причини, поради които може да се очаква да съществува връзка между обемите на предоставяна помощ и търговските потоци от даден донор към конкретен получател. Първо, донорите често предоставят помощ на държави, с които имат силни търговски връзки (напр. бивши колонии). Второ, предоставената помощ може да породи търговска зависимост, при която получателите да внасят от онези държави, които им предоставят помощ в голям обем, защото разглеждат обема на помощта като зависим от този на вноса. Такъв е случаят с т.нар. „обвързана помощ“, при която предоставянето на помощ формално се поставя в зависимост от вноса на стоки, произведени от донора. Трето, предоставянето на помощ може да бъде разглеждано и като фактор, създаващ търговия – то допринася за икономическото развитие на страната получател, което води до последващо нарастване на износа на донора за получателя. Това от своя страна е фактор, който може да стимулира донора да увеличи обема на съответната помощ.

Много изследвания се опитват да установят дали решенията за разпределение на помощта за развитие на страните-донори се определят от политически и икономически цели, или получателите се избират на базата на обективните им нужди, свързани с развитието (Berthélemy 2006; Fleck and Kilby 2006; Lewis 2003; Maizels and Nissanke 1984; Neumayer 2003; Schraeder et al. 1998). Въпреки че почти всички проучвания показват, че мотивацията на тези решения е със смесен характер, в тях са разгледани различни възможни интереси на донорите, които са определящи при тяхното вземане – поддържане на колониални връзки, военни съюзи, запазване на сфери на влияние, търговски и инвестиционни връзки и др. (Bueno de Mesquita and Smith 2009; Burnside & Dollar 2000; Dunning 2004; Stone 2008; Thacker 1999).

Повечето изследователи приемат търговското измерение на националните интереси като основна част от мотивацията на донорите за разпределянето на помощ. Освен това търговските интереси на донорите по отношение на развиващите се държави често се използват като база за сравнение на политиките и разпределянето на помощта, тъй като в същината си са сходни (от чисто икономическа гледна точка) за различните донори, а и в течение на времето са относително постоянни. Идентифицирани са три основни мотива на донорите за предоставяне на помощ за развитие на търговските им партньори – подсилване на пазарите за износ, подкрепа за навлизане на фирми от страната донор в икономиката на получателя и запазване на достъп до определен ресурс (Lundsgaarde et al. 2010). Значението на търговските интереси като определящ фактор за разпределянето на помощта е широко застъпено в теоретичната литература – Schraeder et al. (Schraeder et al. 1998) изследват влиянието на търговските интереси върху решенията за оказване на помощ за държавите от Африка от страна на четири страни донори през 1980 и 1989 г.; Neumayer (Neumayer 2003) включва търговските връзки като променлива в анализа си на моделите на потоците на помощ за развитие между двойки донор-получател в периода след Студената война; McGillivray и Morrissey (McGillivray & Morrissey 1998) поставят връзката между търговията и помощта за развитие в центъра на анализа на моделите за разпределяне на помощ, но ограничават обекта на изследването си само до Източна Азия.

Както вече беше споменато, помощта за развитие може да стимулира износа на донора поради ефектите си върху икономическото развитие на получателя, но и защото засилва двустранните политически и икономически връзки или защото съществува директна обвързаност между помощта и търговията. Всяка от тези връзки обаче може да действа и в обратната посока – помощта да влияе негативно върху търговския обмен (Lloyd et al. 1998).

Често помощта се свързва със структурни реформи в икономиката (Burnside & Dollar 2000; Easterly 2002; Milner & Kubota 2005) и особено с либерализацията на външнотърговската политика (Morrissey 1995). Либерализацията може да повлияе върху износа на донора, тъй като намаляването на пречките пред търговията увеличава възможностите за достъп до пазара на развиващите се държави. Освен това съществуват и множество други икономически механизми, чрез които помощта за развитие може да стимулира двустранната търговия – най-вече от гледна точка на увеличаване

на капацитета за внос на получателя чрез стимулиране на икономическото му развитие.

Най-директна и очевидна е връзката между помощ и търговия, когато е налице формално обвързване („обвързана помощ“, „*tied aid*“) – обикновено това се осъществява, като помощта се предоставя във вид на стоки и услуги, произведени в страната донор, и по този начин самата тя става част от търговския обмен (износ на донора). Така помощта се използва като инструмент на търговската политика (Morrissey 1993). Същевременно са налице множество доказателства, че обвързаната помощ има и негативни ефекти. Емпирични проучвания показват, че износът, реализиран при обвързана помощ, често е с 10-40% по-висок от световните пазарни цени (Jerma 1991). Освен това предлаганите стоки често не са от първа необходимост за държавата получател или са силно капиталоемки, или пък са зависими от технологии, налични само в страната донор (Jerma 1989). Твърди се и че обвързването има негативно икономическо въздействие върху донорите, тъй като обвързаната помощ често поддържа неефективни отрасли (Morrissey et al. 1992).

Не толкова директна форма на обвързване е налице, когато донорите насочват помощта си към определени проекти, стоки или държави, където собствените им икономики имат силно конкурентни предимства (Lloyd et al. 1998). Тук е трудно да се разграничи осъществяването на съответното конкурентно предимство от търговията, възникнала в резултат от предоставената помощ. Според някои автори помощта генерира политическо благоразположение към донора в държавата получател, при което получателят може да се чувства по-склонен, дори и да не е формално задължен, да купува стоки от донора (Morrissey 1991).

Дори и помощта да не е обвързана, има много начини тя да стимулира зависимостта на страната получател от донора по отношение на определени стоки и услуги – напр. когато се предоставя под формата на машини и оборудване, резервните части често могат да бъдат закупени само в страната производител (Lloyd et al. 1998). Друг пример в това отношение са хранителните помощи – някои автори твърдят, че те нарушават разпределението на ресурси в държавата получател, така че тя започва да произвежда по-малко храни. По този начин помощта променя моделите на потребителско поведение и увеличава същия недостиг, който би трябвало да задоволи (Maxwell & Singer 1979).

Идеята, че търговията може да влияе върху обема на помощта за развитие (т.е. че е налице обратна връзка) се свързва най-вече с мотивацията

и конкретните политики за разпределение на помощта на донорите – ако предпочитат да оказват помощ на държавите, с които имат най-добре развити търговски връзки (Morrissey et al. 1992); когато „възнаграждават“ получателя за купуването на неговия износ (McGillivray & White 1993); когато искат да консолидират или увеличат пазарния си дял в държавата получател чрез стимулиращите търговията ефекти на помощта (Lloyd et al. 1998). Възможно е и донорът да има по-агресивна и рискована стратегия – вместо да се фокусира върху установени износни пазари, да използва помощта за развитие за насърчаване на търговските връзки с държавите, с които търгува малко, но смята, че имат голям потенциал (McGillivray & Oczkowski 1992).

Налице са редица емпирични проучвания, които са фокусирани върху намирането на статистическа връзка между помощ за развитие и външна търговия (вж. Табл. 1), в които се твърди, че такава връзка съществува, но фактът, че тя има множество възможни форми на проявление, както и че има и други фактори, които могат да окажат въздействие едновременно върху обемите на помощта и търговията, е сериозен проблем.

Таблица 1. Зависи ли обемът на помощта за развитие от този на двустранната търговия – отговорът в различни емпирични изследвания (1968–2017 г.)¹

Изследване	Донор	Изследван период	Получател	Отговор
<i>Levitt (1968)</i>	САЩ	1963	Извадка от НСРД	Да
<i>Wittkopf (1972)</i>	Франция	1964	Извадка от НСРД	Да
		1967		Не
	Германия	1961		Не
		1964		Не
		1967		Не
		1964		Да
	Великобритания	1967		Да
		1961		Да
	САЩ	1964		Не
		1967		Не

¹ Съставено от автора по Lloyd et al. 1998.

Изследване	Донор	Изследван период	Получател	Отговор
<i>Dudley & Montmarquette (1976)</i>	Белгия	1970	Извадка от НСРД	Да
	Канада			Не
	Франция			Да
	Германия			Да
	Италия			Да
	Швейцария			Не
	Великобритания			Да
	САЩ			Да
<i>McKinlay & Little (1978a)</i>	Франция	1968	Извадка от НСРД	Не
		1969–1970		Да
		1967	Извадка от бивши колонии	Да
		1964–1966		Да
		1968–1970		Да
<i>McKinlay & Little (1978b)</i>	Великобритания	1960	Извадка от НСРД	Да
		1961–1970		Да
<i>McKinlay & Little (1979)</i>	САЩ	1962, 1970	Извадка от НСРД	Да
		1960–1961, 1963–1969		Не
<i>Maizels & Nissanke (1984)</i>	Франция	1969–1970	Извадка от НСРД (без бивши колонии)	Да
		1978–1980		Да
	Германия	1969–1970	Извадка от НСРД	Не
		1978–1980		Не
	Япония	1969–1970	Извадка от НСРД	Да
		1978–1980		Да
	Великобритания	1969–1970	Извадка от НСРД	Да
		1978–1980		Да
	САЩ	1969–1970	Извадка от НСРД	Да
		1978–1980		Не
<i>Bowles (1987)</i>	Великобритания	1970–1981	Извадка от НСРД	Да
<i>Bowles (1989)</i>	ЕО (двустранно)	1975–1981	Извадка от НСРД	Не
<i>McGillivray & Oczkowski (1991)</i>	Австралия	1980–1986	Извадка от НСРД	Да

Изследване	Донор	Изследван период	Получател	Отговор
<i>Tsoutsoplides (1991)</i>	ЕО (двустранно)	1975–1980	Извадка от НСРД	Да
	ЕО (многостранно)			Да
<i>Grilli & Reiss (1992)</i>	ЕО (двустранно)	1971, 1980, 1988	Извадка от НСРД от АКТЬ	Да
	ЕО (многостранно)	1971		Да
	ЕО (многостранно)	1980, 1988		Не
<i>McGillivray & Oczkowski (1992)</i>	Великобритания	1980, 1982, 1983	Извадка от НСРД	Да
		1986, 1987		Да
		1981, 1984, 1985		Не
<i>Gounder (1994a)</i>	Австралия	1988, 1990	Извадка от НСРД	Да
		1987, 1989, 1991		Не
<i>Gounder (1994b)</i>	Австралия	1988, 1989, 1990, 1991	Извадка от НСРД от ЮИ Азия	Да
<i>Nestorov & Marinov (2017)</i>	ЕС	2000–2012	Африка, Субсахарска Африка	Не
	Китай			Да

В скорошно емпирично изследване на връзката между потоците на помощ за развитие и външна търговия на ЕС и Китай, от една страна, и страните от Африка, от друга (Nestorov et al. 2017), се прави заключението, че няма доказателства за каузална свързаност между помощта за развитие, предоставяна от ЕС (и ОПР, и общи потоци на помощ), и външнотърговските потоци (общо търговия, внос, износ) между Съюза и държавите от Африка и тези от Субсахарска Африка. От друга страна, при Китай „търговията създава помощ“ – близо 55% от промяната в обема на предоставяната от Китай помощ за развитие е резултат от промени в обема на външнотърговските потоци, като каузалната връзка е най-силна по отношение на износа.

Насоки за бъдещо изследване

С цел извеждане на собствени резултати по отношение на връзката между помощ за развитие и международна търговия с помощта на статистически подходи, измерващи зависимости, ще бъде тествана връзката между обема и динамиката на потоците на официална помощ за развитие и

външна търговия между избрани държави от ЕС, членуващи в Комитета по помощта за развитие при Организацията за икономическо сътрудничество и развитие и избрани най-слабо развити държави от Субсахарска Африка. Изследването ще се основава на следните ограничения:

- Времевият период на изследването е 2003–2014 г. и обхваща новата рамка на търговските отношения между ЕС и държавите в Африка.
- Изследването на помощта за развитие ще бъде ограничено само до официалната помощ за развитие. В рамките на потоците на ОПР ще бъдат разгледани обемите на брутни и нетни плащания, като няма да бъдат вземани предвид облекчаването и отлагането на външни дългове и инвестициите в капитал на публични дружества.
- Държавите членки на Комитета по помощта за развитие при Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ДАС) са избрани като обект на иконометричния анализ, тъй като, от една страна, поради членството си в ОИСР са длъжни да отчетат стриктно и еднотипно данните за оказваната от тях ОПР, а от друга – те са най-активните донори на ОПР. Сред държавите от ЕС, членуващи в ДАС, в зависимост от наличието на данни, ще бъдат избрани пет, които са най-близки до България като размер и отвореност на икономиката, обем на външната търговия и поети задължения за оказване на помощ за развитие.
- Най-слабо развитите държави (НСРД) са избрани, тъй като са получател на над 50% от общия обем ОПР в света. Регионът на Субсахарска Африка е избран, защото, от една страна, държавите в него са сред получателите на най-много ОПР в света, а от друга, е включен като приоритетен в Средносрочната програма за помощ за развитие на България и в Европейската политика за развитие. Сред НСРД от Субсахарска Африка в зависимост от наличието на данни, ще бъдат избрани до десет държави, с които България има най-активни външнотърговски връзки през изследвания период.
- Конкретният статистически инструмент (крос-корелация, каузалност на Грейнджър, коинтеграция на Енгъл-Грейнджър, коинтеграция на Йохансен) за оценка на връзката между ОПР и външна търговия ще бъде избран в зависимост от резултатите при първичните тестове и приложимостта към наличните данни.

По този начин ще бъде оценено наличието, посоката и силата на връзката между динамиката и обема на потоците на официална помощ за развитие и външна търговия между държавите от ЕС, членуващи в ДАС и НСРД от Субсахарска Африка, което ще помогне за извеждането на препоръки относно стратегическите приоритети, които България трябва да заложи при участието си в международното сътрудничество за развитие и най-вече при оказването на помощ за развитие.

Основни изводи

Международната търговия и помощта за развитие са два от основните инструменти за генериране и преразпределяне на богатство в световното стопанство и предоставят възможности за развитите индустриализирани икономики да допринесат за развитието на по-бедните развиващи се и най-слабо развити държави.

Въпреки че изследванията в областта на помощта за развитие не дават еднозначен отговор на въпроса за взаимното влияние между потоците на външна търговия и помощта за развитие, те идентифицират няколко възможни типа връзка – първо, въобще няма такава; второ, търговията е причина за помощта (ако дадена държава търгува повече с донора, той ѝ предоставя по-голяма помощ); трето, помощта създава търговия (оказването на помощ от страна на донора е причина за увеличаване на двустранната търговия); четвърто, връзката е двустранна (помощта и търговията са части от взаимно допълващ се цикъл – наличието на едното увеличава вероятността за наличието на другото и обратното); и на последно място, но не и по важност, съществува трети общ фактор, който определя наблюдаваната временна връзка между помощ и търговия.

Фактът, че повечето изследвания се ограничават до проучването само на една от възможностите или върху конкретна двойка донор-получател, ограничава приложимостта на резултатите от тези изследвания. Въпреки че повечето изследователи са съгласни, че връзка съществува, досега литературата не може да даде еднозначен отговор на въпроса относно конкретните ѝ измерения. Затова изследването на тази връзка при държави членки на ЕС, близки до България като размер и отвореност на икономиката, обем на външната търговия и поети задължения за оказване на помощ за развитие, би позволило формулирането на обосновани препоръки по отношение на стратегията и политиката на страната при участието ѝ в международното сътрудничество за развитие.

Литература

- Костова, А., 2015. Политиката за развитие като възможност за българската външна политика. *Дипломация* [онлайн]. 14.01.2015 г. Достъпен на: <http://diplomacy.bg/archives/1376?lang=BG>.
- Миланов, М., 2009. Финансиране на развитието като процес в международното сътрудничество за развитие и мястото на България в него. В: *Международното сътрудничество за развитие и участието на България в него*. ДИМВНР.
- Berthélemy, J.-C., 2006. Bilateral Donors' Interest v. Recipients' Development Motives in Aid Allocation: Do All Donors Behave the Same? *Review of Development Economics*, 10 (2), 179–194.
- Bountagkidis, K. Frangos, K. and C. Frangos., 2015. EU Development Aid towards Sub-Saharan Africa: Exploring the Normative Principle. *Social sciences*, 2015, 4, 85–116; doi:10.3390/socsci4010085, ISSN 2076-0760.
- Bowles, P., 1987. The Political Economy of UK Foreign Aid. *International Review of Applied Economics*, 1: 2, 225–240.
- Bowles, P., 1989. Recipient Needs and Donor Interests in the Allocation of EEC Aid. *Canadian Journal of Development Studies*, 10, 7–19.
- Bueno de Mesquita, B. and A. Smith, 2009. A Political Economy of Aid. *International Organization*, 63 (2), 309–340.
- Burnside, C. and D. Dollar., 2000. Aid, Policies, and Growth. *American Economic Review*, 90 (4), 847–868.
- Dudley, L. and C. Montmarquette., 1976. A Model of the Supply of Bilateral Foreign Aid. *American Economic Review*, 66: 1, 132–142.
- Dunning, T., 2004. Conditioning the Effects of Aid: Cold War Politics, Donor Credibility, and Democracy in Africa. *International Organization*, 58 (2), 409–423.
- Easterly, W., 2002. *The Elusive Quest for Growth*. Cambridge: MIT Press.
- Fleck, R. K. and C. Kilby., 2006. How Do Political Changes Influence US Bilateral Aid Allocations? Evidence from Panel Data. *Review of Development Economics*, 10 (2), 210–223.
- Gertcheva, V., 2008. *Bulgarian Official Development Assistance and Peacebuilding, Initiative for Peacebuilding*, http://www.initiativeforpeacebuilding.eu/pdf/Bulgarian_Official_Development_Assistance_and_Peacebuilding.pdf.
- Gounder, R., 1994a. Empirical Results of Aid Motivations: Australia's Bilateral Aid Program. *World Development*, 22: 1, 99–113.
- Gounder, R., 1994b. Australia's Aid to Near Neighbours: Southeast Asia the South Pacific. *ASEAN Economic Bulletin*, 10: 3, 316–328.
- Grilli, E. and M. Riess., 1992. EC Aid to Associated Countries: Distribution and Determinants. *Weltwirtschaftliches Archiv*, 128: 2, 202–220.
- Jepma, C., 1991. *EC-wide Untying*. *International Foundation for Development Economics and Department of Economics*. University of Groningen.

- Kaberuka, D., 2011. Development and aid in Africa: What have we learned from the past 50 years? In *OECD, Development Cooperation Report 2011: 50th Anniversary Edition*, OECD Publishing.
- Levitt, M.S., 1968. The Allocation of Economic Aid in Practice, *The Manchester School of Economics and Social Studies*, 6: 2, 131–147.
- Lewis, T. L., 2003. Environmental Aid: Driven by Recipient Need or Donor Interests? *Social Science Quarterly* 84 (1), 144–161.
- Lloyd, T., McGillivray, M., Morrissey, O. and R. Osei., 1998. Investigating the Relationship Between Aid and Trade Flows. *CREDIT Research Paper 98/10*. Centre for Research in Economic Development and International Trade, University of Nottingham.
- Lundsgaarde, E., Breunig, C. and A. Prakash., 2010. Instrumental Philanthropy: Trade and the Allocation of Foreign Aid. *Canadian Journal of Political Science*, 43:3, September 2010, 733–761.
- Maizels, A. and M. Nissanke., 1984. Motivations for Aid to Developing Countries, *World Development*, 12: 9, 879–900.
- Maxwell, S. and H. W. Singer., 1979. Food Aid to Developing Countries: A Survey. *World Development*, Vol. 7, 225–247.
- McGillivray, M. and O. Morrissey., 1998. Aid and Trade Relationships in East Asia. *The World Economy*, 22 (7), 981–995.
- McGillivray, M. and E. Oczkowski., 1991. Modelling the Allocation of Australian Bilateral Aid: A Two-part Sample Selection Approach, *Economic Record*, 67: 197, 147–152.
- McGillivray, M. and E. Oczkowski., 1992. A two-part sample selection model of British bilateral foreign aid allocation, *Applied Economics*, 24, 1311–1319.
- McGillivray, M. and H. White., 1993. Explanatory Studies of Aid Allocation among Developing Countries. The Hague: *ISS Working Paper No. 148*.
- McKinlay, R.D. and R. Little., 1978a. The French Aid Relationship: A Foreign Policy Model of the Distribution of French Bilateral Aid, 1964–1970. *Development and Change*, 9, 459–478.
- McKinlay, R.D. and R. Little., 1978b. A Foreign Policy Model of the Distribution of British Bilateral Aid, 1960–70. *British Journal of Political Science*, 8, 313–332.
- McKinlay, R.D. and R. Little., 1979. The US Aid Relationship: A Test of the Recipient Need and Donor Interest Models. *Political Studies*, 27: 2, 236–250.
- Milner, H. V. and K. Kubota., 2005. Why the Move to Free Trade? Democracy and Trade Policy in the Developing Countries. *International Organization*, 59 (1), 107–143.
- Morrissey, O., 1993. The Mixing of Aid and Trade Policies. *The World Economy*, 16:1, 69–84.
- Morrissey, O., 1995. Politics and Economic Policy Reform: Trade Liberalisation in Sub-Saharan Africa. *Journal of International Development*, 7: 4, 599–618.
- Morrissey, O., B. Smith and E. Horesh., 1992. *British Aid and International Trade*. Buckingham: Open University Press.
- Nestorov, N. and E. Marinov., 2017. Development Aid and International Trade in Sub-Saharan Africa: EU vs. China. In: Wamboye, E. and E. Tiruneh, eds. *Foreign Capital*

- Flows and Economic Development in Africa: The Impact of BRICS versus OECD.* New York, USA: Palgrave Macmillan, ISBN 978-1-137-53496-5, 271–297.
- Neumayer, E., 2003. *The Pattern of Aid Giving.* London: Routledge.
- Nowak-Lehmann, F., I. Martínez-Zarzoso, A. Cardozo, D. Herzer and S. Klasen, 2010. *Linking Foreign Aid and Recipient Countries' Exports: Are there Differences Between Regions of the Developing World?* University of Göttingen.
- Osborne, E., 2002. Rethinking Foreign Aid. *Cato Journal*, Vol. 22, No. 2 (Fall 2002).
- Qian N., 2014. Making Progress on Foreign Aid. *Annu. Rev. Econ.* 3: Submitted. Doi:10.1146/annurev-economics-080614-115553.
- Schraeder, P.J., Hook, S.W. and B. Taylor., 1998. Clarifying the Foreign Aid Puzzle: A Comparison of American, Japanese, French, and Swedish Aid Flows. *World Politics*, 50 (2), 294–323.
- Thacker, S. C., 1999. The High Politics of IMF Lending. *World Politics*, 52 (1), 38–75.
- Tsoutsoplides, C., 1991. The Determinants of the Geographical Allocation of EC Aid to the Developing countries. *Applied Economics*, 23, 647–658.
- Wittkopf, E.R., 1972. *Western Bilateral Aid Allocations: A Comparative Study of Recipient State Attributes and Aid Received.* Beverly Hills: Sage.
-